

УДК 633.88

Код UPOV LAWSO_ INE

Методика

проведення експертизи сортів лавсонії неколючої (*Lawsonia inermis* L.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Lawsonia inermis* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини дворічного віку

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу повинна становити 5 рослин дворічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості та сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза повинна тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 5 рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 3,0 × 3,0 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи окремих, попередньо визначених рослин або частин

рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 5 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або частин 5 рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або частин 5 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або частин 5 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, відзначеними в Описі.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти рослин нетипові не допускаються.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: життєва форма (ознака 1);
- Рослина: за висотою (ознака 2);
- Листок: форма (ознака 6);
- Квітка: забарвлення пелюстки (ознака 13).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови доводять це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів лавсонії неколючої

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) QL	Рослина: життєва форма VS 4	дерево кущ	1 2	
2. (*) (+) QN	Рослина: за висотою MG 4	низька середня висока	3 5 7	
3. (*) PQ	<u>Лише для деревних</u> форм. Стовбур дерева: форма VS 3	пряма викривлена	1 2	
4. (*) QN	Кора: інтенсивність рожевого забарвлення VS 3	слабка помірна сильна	3 5 7	
5. (*) QL	Рослина: колючки VS 4	відсутні наявні	1 9	
6. (*) PQ	Листок: форма VS 3	загостренояйцеподібна яйцеподібноланцетна широколанцетна еліптична	1 2 3 4	
7. (*) (+) QN	Листок: за довжиною MS 3	короткий середній довгий	3 5 7	
8. (*) (+) QN	Листок: за шириною MS 3	вузький середній широкий	3 5 7	
9. (*) QN	Листок: інтенсивність зеленого забарвлення MG 3	слабка помірна сильна	3 5 7	
10. (*) QL	Листок: шкірястість (жорсткість) VS 3	слабка помірна сильна	3 5 7	
11. QN	Листок: інтенсивність червоного відтінку на центральної жилці рослини 4-го року розвитку VS ,4	слабка помірна сильна	3 5 7	

1	2	3	4	5
12. (*) (+) QN	Квітка: діаметр MS 3	малий середній великий	3 5 7	
13. (*) PQ	Квітка: забарвлення пелюстки VS 3	біле зеленувато-рожеве рожеве червоне	1 2 3 4	
14. (*) QN	Насінина: інтенсивність коричневого забарвлення MG 4	слабка помірна сильна	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів лавсонії неколючої

**Коди фаз росту й розвитку рослин сорту,
в які рекомендовано робити спостереження**

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	початок бутонізації
2	початок цвітіння
3	повне цвітіння
4	стиглі плоди

Загальний вигляд рослини

До 2. Рослина: за висотою, м.

Для деревних форм (3–4-го року розвитку): низька – до 1,5; середня – 1,5–3,0; висока – понад 3,0.

Для кущових форм (3–4-го року розвитку): низька – до 1, середня – 1–2, висока – понад 2.

До 7. Листок: за довжиною, см.

Короткий – до 3, середній – 3–5, довгий – понад 5.

До 8. Листок: за шириною, см.

Вузкий – до 2, середній – 2–3, широкий – понад 3.

До 12. Квітка: діаметр, см.

Малий – до 1, середній – 1–2, великий – понад 2.

9. Література

1. Букин В. П. Биологические особенности и хозяйственно-ценные признаки хны (*Lawsonia inermis* L.) в различных почвенно-климатических условиях выращивания Крыма и Закавказья: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. биол. наук: спец. 03.00.05 «Ботаника» / В. П. Букин. – К., 1980. – 21 с.
2. Методические указания по возделыванию хны и басмы // Сост. Машанов В. И. – Ялта, 1976. – 26 с.
3. Ботаническая характеристика лавсонии / Лекарственные травы // 1000листник.ru – народные средства и народные рецепты – <http://www.1000listnik.ru>.
4. Лавсония неколючая, хна (*Lawsonia inermis* L.) / Edenland. – <http://edenland.com.ua>.